

УДК 373.5.018.32:179:173.3

ХРИСТИЯНСЬКІ ЦІННОСТІ У ВИХОВНІЙ РОБОТІ ШКІЛ ІНТЕРНАТНОГО ТИПУ: ТРЕНІНГОВІ ЗАНЯТТЯ З ПІДГОТОВКИ ДО МАЙБУТНЬОГО СІМЕЙНОГО ЖИТТЯ

Л. Є. Тищенко

У статті розглянуто значення християнських цінностей у житті людини, процес їх формування у вихованців шкіл інтернатного типу. Запорукою формування духовної особистості, готової до створення власного повноцінного майбутнього життя, є впровадження до виховного процесу тренінгових програм. Кінцева мета таких програм – набуття та розвиток християнських цінностей.

Ключові слова: виховання, християнські цінності, школа інтернатного типу.

На сьогоднішній день духовність в Україні має різне тлумачення, розроблено різні підходи до її формування, які часто заперечують один одного. Бажання допомогти дитині спонукає шукати спільні точки дотику між різними формами суспільної свідомості, звертатися до витоків духовності, що лежать у багатстві людської історії, культури, науки, філософії, релігії. У ситуації гострого дефіциту ціннісних установок і орієнтацій у суспільстві християнські моральні цінності постають як основа сучасного виховання дітей. Отже, виникає потреба в залученні християнських цінностей до виховного процесу, визначенні основних засад, цілей, напрямів, змісту, форм і методів формування духовності на їх основі, які разом з іншими складовими сприятимуть розвитку і формуванню духовної високоморальної особистості, готової до подальшого створення власного повноцінного майбуття.

Проблеми виховання на засадах християнських цінностей досліджувалися такими вченими як Т. Тхоржеховська, М. Євтух, Л. Москальова, В. Карагодін та ін. Педагогіку духовності як новий напрям педагогічних досліджень розкривають у своїх роботах І. Бех, Г. Васянович, В. Жуковський, Г. Шевченко.

Мета статті: на основі програми «Основи християнської етики» для загальноосвітніх шкіл розробити й експериментально перевірити програму тренінгових занять з підготовки вихованців шкіл інтернатного типу до майбутнього сімейного життя.

З початку існування української незалежності освітня система, зберігаючи радянську ідею формування виховання всебічно розвиненої особистості, розпочала пошук власної освітньо-виховної ідеї. За роки незалежності вітчизняні педагоги розробили різні виховні програми та технології. Натомість християнські цінності відігравали й продовжують відігравати значну роль в українському суспільстві. 13 липня 2010 року Міносвіти надало відповідний гриф навчальній програмі «Основи християнської етики для учнів 1-4, 7-11 класів» та рекомендувало її для використання у школах. Таким чином, на сьогодні усі класи загальноосвітніх навчальних закладів можуть на факультативній основі (за заявами батьків і за згоди учнів) вивчати цей предмет духовно-морального спрямування.

Автори програми зауважують, що курс «Основи християнської етики» не є культурологічним, ані догматичним вченням віри, не включає в себе релігійних обрядів, не ставить за мету залучення до певної конфесії. Викладання предмета передбачає виховання в учнів поваги до свободи совісті, релігійних та світоглядних переконань інших людей, здатності до співжиття в полікультурному та поліконфесійному українському суспільстві, що закладено у педагогіці духовності – новому напрямі педагогічної науки.

За інформацією Міністерства освіти і науки України викладання християнської етики ще не знайшло широкого поширення в багатьох областях України, насамперед в Дніпропетровській, Житомирській, Запорізькій, Кіровоградській, Луганській, Миколаївській, Одеській, Сумській, Харківській, Херсонській, Хмельницькій, Чернігівській.

На сьогодні викладання «Основа християнської етики» та «Християнської етики в українській культурі» здійснюється у 30% шкіл України, натомість, школи інтернатного типу мають цю дисципліну, але вона не викладається належним чином.

Аналізуючи проблеми виховання, відомий науковець, В. Знаков виокремив три основні підходи до розвитку духовності. У першому підході духовність суб'єкта постає результатом прийняття

загальнолюдських цінностей, духовної культури. При цьому важливим джерелом духовності стають етичні норми, на які людина орієнтується в житті. Духовність людини полягає в дотриманні закріплених у соціальних нормах духовних цінностей. Другий підхід виходить із того, що у людини виникає особливий духовний стан, який характеризується зосередженням на осмисленні та переживанні духовних цінностей. У такий спосіб особистісні знання виходять за межі зовнішніх подій. У них виникає внутрішній сенс – психологічна основа формування духовності, предмет інтелектуальної і моральної рефлексії суб'єкта. Третій підхід розглядає розвиток духовності крізь призму принципу саморозвитку та самореалізації людини, яка здатна самостійно конструювати для себе вищі загальнолюдські цінності – істину, добро, красу. У контекст особистісних знань і уявлень вплітається усвідомлення нею існування можливості вибору. Відповідно, у людини виникають нові сенсові ставлення, на основі яких розвиток духовності може відбуватися як стан особистісної свободи [3].

Об'єктом педагогічної дії у виховному процесі є дитина, а методологічною основою даного питання виступає гуманістична сутність і особистісна орієнтація всього виховного процесу, тобто зосередження на християнських цінностях у загальнолюдському вимірі, їх спрямуванні на людину, культуру, соціум, дитинство. За цього підходу людина, дитина — це найвища цінність виховання. Ціннісне ставлення до дитини проявляється в любові до неї, у визнанні її індивідуальності й особистісної моральності, розумінні дитинства як унікального періоду в житті людини.

Виховання у нашому дослідженні ми розглянемо як складову цілісного педагогічного процесу, метою якого є формування особистості та підготовка дитини до дорослого життя. Результатом такої підготовки є те, що вихованці шкіл інтернатного типу повинні засвоїти та усвідомити ряд важливих завдань, які чекають їх на порозі вступу до дорослого життя:

- повна відповідальність за своє життя, за свої рішення, дії;
- свобода вибору життєвого шляху: професійного становлення, сім'ї, освіти, самоосвіти, оточення, самовдосконалення;
- соціальна адаптація до змінних умов життєдіяльності.

Щоб підвести дитину до готовності вирішення таких важливих проблем, її треба виховати. Школа інтернатного типу – соціальна установа для постійного проживання дітей віком від 6 – 18 років. На сьогоднішній день в інтернатних закладах України утримуються майже 29 тис. дітей. Навчально-виховний процес у школах-інтернатах здійснюється відповідно до робочих навчальних планів, складених на основі Типових навчальних планів, затверджених Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України. Передбачається змінювати плани та програми виховання дітей, включати до них і такі складові, як культурологічна компонента тієї сімейної традиції, яку мають створити в майбутньому вихованці.

Християнські цінності засвідчують тісне переплетення релігії й культури, їх взаємного впливу. Пройдений людством шлях доводить, що основним стрижнем, завдяки якому формується людська особистість, може бути лише вся сукупність ідеалів, абсолютну більшість яких було визначено та збережено впродовж віків релігією. Платон стверджував про те, що незнання Бога для держави є найбільшим лихом, і хто підриває релігію, той підриває і основи суспільства.

Зміст християнської моралі подається Біблією в контексті трьох складових. Перша – це загальні християнські чесноти: розсудливість, поміркованість, справедливість, стійкість, чесність, правдивість, вірність слову. Друга – плоди дарів Духа Святого: віра, надія, любов (милосердя), радість, спокій, терпіння, доброта. Третя – це 10 Божих заповідей, з яких лише перші три належать до прославляння та пошанування Бога, а сім інших стоять на сторожі доброзичливих стосунків між людьми (шануй батька й матір; не вбивай; не будь розпусним; не кради; не свідчи неправдиво наближнього свого; не будь задрісним).

В основу нашого дослідження щодо підготовки вихованців шкіл інтернатного типу до майбутнього сімейного життя нами покладено виховання духовної особистості в рамках християнських цінностей. На першому етапі нашого дослідження було розроблено й проведено тренінгові заняття для учнів початкових класів. Провідним видом діяльності даного вікового періоду виступає гра, саме тому нами було адаптовано та включено до роботи ігрові моменти з

використанням роздаткового матеріалу, перегляду слайдів, що присвячено християнській тематиці.

Специфіка організації виховної роботи в закладах даного типу полягає, переважно, в безперервності, тобто діти виховуються цілодобово. Цей процес є досить індивідуальним через контингент дітей. Що стосується змісту такого виховання та форм його реалізації в повсякденному житті, тут можна виділити два напрями. Перший напрям полягає в підкоренні змісту й форм християнської регуляції поведінки вихованців у типових для них ситуаціях спілкування – режимних моментах, прогулянках, заняттях. В такий момент подача матеріалу відбувається неврегульовано. Другий напрям передбачає таку організацію діяльності дітей (наприклад, у формі термінових занять), щоб забезпечити приховане, неусвідомлене засвоєння тих або інших християнських норм. Це означає, що вихователь керує зміною форм поведінки дітей, не порушуючи природності їх протікання. У цьому випадку процес виховання не виділяється з акту спілкування, а набуває приховану форму, при якій розвиток моральних цінностей, формування духовної особистості здійснюється в єдиному процесі спілкування-виховання. Спільним для обох шляхів є те, що засвоєння християнських цінностей, таких як чесність, чуйність, доброта, співчуття тощо, відбувається в процесі спонтанної тренінгової діяльності. Так реалізується засвоєння християнських норм за допомогою методичного прийому «знизу вгору»: мовленнєва діяльність реально здійснюється протягом перебування дитини в закладі інтернатного типу, унаслідок чого й виникають неусвідомлені навички спілкування. Щоб допомогти дітям зорієнтуватися в системі християнських цінностей, відпрацювати ті або інші набуті вміння, ми організуємо спеціальні тренінгові заняття, побудовані з урахуванням вікових особливостей, індивідуальних історій появи вихованця в даному закладі. Все це й обумовлює вибір методичних прийомів для проведення цих занять.

Методичний прийом «зверху вниз». Його своєрідність полягає в тому, що звичайне первинне оволодіння формою спілкування з дорослими та однолітками відбуваються у процесі життєвого спілкування. У цьому випадку виховна робота в основному компенсує недолік життєво вмотивованої діяльності спілкування. Виховну діяльність ми прагнемо побудувати так, щоб інформація подавалася

дітям у концентрованому вигляді, що значно полегшує переробку матеріалу. Враховуючи це, потрібно широко знайомити вихованців з духовної літературою як надбанням народу, використовувати народні ігри, вказуючи на їх взаємообумовленість. Для того щоб діти могли використовувати вміння усвідомлено засвоювати християнські цінності, необхідно забезпечити їх системою термінів, ознайомити з поняттями про духовність особистості та її складові. Оволодіння цими поняттями вимагає організації та проведення періодичних тренінгових занять.

Наявність християнських цінностей у сучасному українському суспільстві зумовлена змінами різноманітних чинників: внутрішніми змінами українського соціуму, зрушеннями на рівні особистості та її найближчого оточення. Особливу увагу привертають вихованці шкіл інтернатного типу та виховна робота в даних закладах, оскільки саме ці діти відчувають на собі обмеженість соціалізації та подальшого особистісного розвитку.

Завдяки тренінговим заняттям учні засвоюють поведінку, навички спілкування та прояв почуттів на основі християнських цінностей. Отже, загальна стратегія підготовки вихованців шкіл інтернатного типу до майбутнього сімейного життя: використання тренінгових програм у виховній роботі.

Перспективи подальшого дослідження вбачаємо в теоретичній розробці та експериментальній апробації комплексу тренінгових програм для вихованців шкіл інтернатного типу, метою яких є підготовка до майбутнього сімейного життя.

Література

1. Андрушко В. Т. Релігієзнавство. Навч. пос. / В. Т. Андрушко, О. В. Огірко – Львів: НЛТУУ, ЛНУВМБТ, 2007. – 260 с.
2. Духовність, культура і наука: від традицій до майбуття //Зб. мат-лів Перших Покровських міжнародних просвітницьких читань. – Полтава: ТОВ «АСМІ» 2008. – 259с.
3. Знаков В. В. Духовность человека в зеркале психологического знания ирелигиозной веры / В. В. Знаков // Вопросы психологии. – 1998. – № 3. – С. 104–114.
4. Огірко О.В. Християнська етика для всіх: Словник християнсько-етичних термінів / О. В. Огірко – Львів: Львівський нац. ун-т ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького, 2009. – 272 с.

В статье раскрывается значение христианских ценностей в жизни человека, а именно процесс их формирования у воспитанников школ интернатного типа. Предпосылкой формирования духовной личности, готовой к созданию собственной полноценной будущей жизни является внедрение в воспитательный процесс тренинговых программ. Конечная цель данных тренинговых программ – приобретение и развитие христианских ценностей.

Ключевые слова: *воспитание, христианские ценности, школа интернатного типа.*

The author of the article accentuates the importance of Christian values in the life of man, namely in the process of their formation at boarding school students. Complete introduction to the educational process of training programs appears to be the prerequisite for the formation of the spiritual personality, who is ready to create its own future life. The ultimate goal of the training programs is acquisition and development of Christian values.

Key words: *education, Christian values, boarding school.*

Тищенко Л. Є. – здобувач кафедри соціальної педагогіки та дошкільної освіти МДПУ ім. Богдана Хмельницького (м. Мелітополь, Україна)

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри соціальної педагогіки та дошкільної освіти МДПУ ім. Б. Хмельницького Л. Ю. Москальова

УДК 371.71-057.87/378.6

НАПРЯМИ ФОРМУВАННЯ У СТУДЕНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ МОТИВАЦІЇ ДО САМОСТІЙНОЇ ОЗДОРОВЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

К. П. Токарєва

У статті проаналізовано психолого-педагогічні підходи до формування у студентів університету мотивації до самостійної оздоровчої діяльності. Автором визначено напрями формування у студентів вищих навчальних закладів мотивації до самостійної оздоровчої діяльності.

Ключові слова: *мотивація, оздоровча діяльність, мотивація самостійної оздоровчої діяльності.*